

Trefniadau gweithio mewn sefyllfa ddwyieithog - Timau Adnoddau Cymunedol Papur briffio

Cefndir

Mae Timau Adnoddau Cymunedol (TAC) yn cael eu sefydlu ar draws Gwynedd a Môn. Bydd aelodau'r timau hyn yn cael eu cyflogi gan wahanol sefydliadau, a phob sefydliad â'i drefniadau a'i weithdrefnau ei hun o safbwynt yr iaith Gymraeg.

Mae angen ystyried yr amrediad o faterion sy'n codi o ran cydweithio mewn awyrgylch ddwyieithog, a rhoi arweiniad cadarn i staff. Bydd sgôp y TAC yn ymestyn i gynnwys meddygon teulu, cyrff trydydd sector a darparwyr o wahanol sectorau. Fel cam cychwynnol, bydd y papur trafod hwn yn ystyried y materion sydd angen eu gwyntyllu o ran gweithlu Cyngor Gwynedd (y Cyngor) a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (BCU).

Noder hefyd bod yr un materion yn berthnasol i weithlu Cyngor Môn, ac y byddant yn cael eu trafod ag aelodau etholedig ac uwch swyddogion yno er mwyn sicrhau bod y cyd-destun strategol / polisi ieithyddol perthnasol yn cael ei ystyried.

Cyd-destun

Ers blynnyddoedd bellach, Cymraeg yw iaith weinyddol fewnol y Cyngor. Golyga hyn bod pob gohebiaeth a chyfathrebu mewnol yn Gymraeg yn unig (neu'n achlysurol yn ddwyieithog). Gan bod polisi recriwtio'r cyngor yn cefnogi'r polisi iaith hwn, mae'r staff (gydag eithriadau prin) yn deall Cymraeg. Mae polisi a gweithdrefnau BCU yn wahanol, ac er bod llawer o ohebiaeth yn ddwyieithog, nid oes rheidrwydd ar staff i ddeall a defnyddio'r Gymraeg wrth eu gwaith bob dydd wrth drafod a rhannu gwybodaeth â'u cydweithwyr.

Nid yn annisgwyl, rydym yn wynebu sefyllfa lle mae rhywfaint o densiynau yn codi ymysg staff. Mae amrediad o deimladau a safbwyntiau yn dod i'r amlwg – rhai yn teimlo eu bod wedi eu heithrio oherwydd nad ydynt yn deall cyfathrebu ar lafar sy'n digwydd o'u cwmpas, eraill yn teimlo bod eu hawliau i ddefnyddio'r Gymraeg yn simsanu oherwydd cyd-leoli â staff di-Gymraeg.

Mae Fframwaith Strategol Mwy na Geiriau yn gosod disgwyliadau ar gynghorau a byrddau iechyd o ran gwneud y cynnig rhagweithiol a cheisio sicrhau bod pobl yn derbyn gwasanaethau yn yr iaith sy'n cyfarch eu hanghenion. Yn fwy diweddar, mae'r Safonau o dan Fesur yr Iaith 2011 yn gosod disgwyliadau ar sefydliadau unigol, ac mae'n rhaid cydymffurfio os am beidio torri'r gyfraith. Mae'r safonau ar gyfer y Cyngor a'r Bwrdd Iechyd wedi eu cytuno.

Materion sydd angen eu gwyntyllu

O fewn y cyd-destun uchod, mae nifer o faterion sydd angen rhoi sylw iddynt wrth ddatblygu'r Timau Adnoddau Cymunedol:

1. Proffil sgiliau iaith y staff a chynllunio i fedru cwrdd ag anghenion cymunedau, a chreu amgylchfyd gwaith sy'n cydymffurfio â hawliau a dyheadau ieithyddol staff
2. Cyfathrebu mewnol o fewn y timau – ar lafar, yn ysgrifenedig, yn electronig (a'r disgwyliadau ac ymarfer gorau)

3. Cofnodion cleifion / cleientiaid – protocolau ymarfer a disgwyliadau
4. Y cynnig rhagweithiol – cofnodi, rhannu a gweithredu ar angen iaith yr unigolyn
5. Disgwyliadau ehangach Mwy na Geiriau (er enghraifft, materion yn ymwneud â chomisiynu gwasanaethau)
6. Materion sydd angen sylw i gyfarch gwahaniaethau o ran polisi iaith y Cyngor / BCU, ac effaith hyn ar y gweithlu a'r cyhoedd
7. Cyfrifoldebau am gwrdd â gofynion cyfieithu ysgrifenedig a chyfieithu ar y pryd, yn cynnwys adnoddau a chostau
8. Yr angen posib am gael llysgenhadon iaith i'r timau, a rhaglen gynhwysfawr o hyfforddiant
9. Y Safonau Iaith a Disgwyliadau Comisiynydd y Gymraeg – deall y gofynion ar y ddau sefydliad, ac ystyried unrhyw her all godi oherwydd gwahanol ddisgwyliadau
10. WCCIS (Welsh Community Care Information System) a'r Gymraeg – hon yw'r system sydd wedi ei phrynu gan Lywodraeth Cymru ar gyfer rheoli cofnodion iechyd a gofal cymunedol ar draws Cymru.

Cyfundrefnau sy'n bodoli i gefnogi'r maes

Y Cyngor

O fewn yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant, mae rheolwr sy'n gyfrifol am gydlynu gweithgaredd o fewn y Cyngor i gwrdd â gofynion Mwy na Geiriau. Mae'r rheolwr hwn hefyd yn aelod o'r Fforwm Mwy na Geiriau Rhanbarthol (sydd hefyd yn cynnwys cynrychiolwyr o BCU ac o'r cynghorau eraill).

Yn ogystal, ceir cefnogaeth wrth weithredu polisi iaith y Cyngor a datblygu sgiliau neu weithdrefnau perthnasol gan dîm iaith corfforaethol.

BCU

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi sefydlu Grŵp Rheoli Prosiect (ar draws Gogledd Cymru) i weithredu ar y Safonau Iaith a Mwy na Geiriau. Mae gan y grŵp hwn raglen waith fanwl. Y mae Swyddog Cydymffurfio Safonau wedi ei phenodi o fewn BCU.

Ar y grŵp hwn y mae arweinyddion o'r 3 is-ranbarth o fewn y Gogledd. Mae'r Cyfarwyddwr Ardal yn cynrychioli'r Gorllewin. Hefyd, y mae arweinyddion o'r Tîm Rheoli Ysbyty, Gofal Eilaidd ac o broffesiynau gwahanol yn rhan o'r grŵp.

Mae 'Cynllun Strategol yr Iaith Gymraeg 2016-2019' wedi ei gymeradwyo gan Bwyllgor Strategaeth, Partneriaeth ac Iechyd y Boblogaeth BCU. Mae'r Pwyllgor hwn yn is-grŵp o Fwrdd Gweithredol BCU. O fewn y Cynllun Strategol, y mae 3 Bwriad Strategol a 9 Ffrwd Gwaith.

Gwaith sydd eisoes ar y gweill

Mae'n werth tynnu sylw at ddarnau penodol o waith sydd eisoes yn digwydd, neu wedi digwydd yn ddiweddar:

- Mae un o'r ffrydiau gwaith gan BCU i weithredu'r Cynllun Strategol uchod yn edrych ar gynllunio'r gweithlu, gyda'r bwriad o weithredu'r Strategaeth Sgiliau Dwyieithog. Yn ddiweddar iawn, mae gwaith wedi'i gychwyn i fapio'r gweithlu o fewn TAC ar draws sectorau, a'r cam nesaf fydd dadansoddi sgiliau iaith y staff fesul sector ac ardal ddaearyddol
- Ceir Swyddog Cefnogi Iaith o fewn BCU, a Chynllun Hyfforddi Iaith. Gydag arian gan Lywodraeth Cymru o dan y cynllun 'Cymraeg Gwaith', mae swyddog arall wedi ei benodi i gefnogi'r Swyddog hwn

- Mae BCU wedi llunio polisi mewnol o'r enw 'Health Board Wide Procedure for Using Welsh Internally'. Mae'r ddogfen hon yn ystyried cyfathrebu corfforaethol – er enghraifft, mae'n nodi y dylai pob gwybodaeth sy'n cael ei rhannu â holl staff y Bwrdd Iechyd fod yn ddwyieithog
- Yn lled ddiweddar, mae cydweithio effeithiol wedi bod rhwng tîm Derwen (Plant Anabl a Sâl) a tîm yr iaith BCU. Canlyniad y gwaith oed llunio Canllawiau Iaith ar gyfer y tîm. Mae modd rhannu copi o'r canllawiau hyn.

Trefniadau cyfieithu

Dyma'r hyn rydym yn ei wybod am drefniadau cyfieithu:

BCU – cyfieithu ysgrifenedig yn fewnol yn bennaf (heb godi ffi). Prynu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r tu allan.

Y Cyngor – cyfieithu ysgrifenedig a chyfieithu ar y pryd yn fewnol, ond prynu gwasanaeth o'r tu allan pan fo'r capasiti mewnol yn annigonol. Dim ffi yn cael ei godi am waith mewnol, ond codi tâl am waith ar gyfer partneriaethau (er enghraifft, byddai gwaith ar ran TAC yn ffitio i'r categori hwn). Mae manylion am y ffioedd ar gael ar Fewnrwyd y Cyngor.

WCCIS a'r Gymraeg

Mae ffrwd gwaith yn bodoli yn genedlaethol ar gyfer sicrhau bod WCCIS, y system cofnodi achosion gofal ac iechyd cymunedol genedlaethol newydd, yn gwbl ddwyieithog. Ar hyn o bryd, mae'r Grŵp Arweinyddiaeth sy'n arwain WCCIS yn genedlaethol wedi penderfynu na ddylid bwrw ymlaen â'r gwaith oedd wedi ei gynllunio, ond mae hyn yn cael ei herio.

Mae datrysiad technegol yn bodoli allai sicrhau bod modd i'r holl wybodaeth sefydlog o fewn y system fod yn gwbl ddwyieithog. Mae grŵp o arbenigwyr technegol wedi cadarnhau eu bod yn fodlon â'r datrysiad.

Yn sgîl diffyg blaenoriaeth genedlaethol i fwrw ymlaen â'r gwaith, mae'r Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol wedi llwyddo i ddenu arian grant trawffurfio a ddaeth yn sgîl strategaeth 'Cymru Iachach', er mwyn datblygu rhestrau safonol o dermau ym maes Iechyd a Gofal. Bydd y gwaith hwn yn cael ei gomisiynu yn ystod Ionawr 2020.

Cofnodi a rhannu dewis (neu 'angen') iaith

Dros y misoedd diwethaf, y mae cyfres o gyfarfodydd grŵp tasg wedi eu cynnal gan swyddfa Comisiynydd y Gymraeg, i drafod sut y gellid cofnodi a rhannu dewis iaith unigolion yng Nghymru. Roedd y grŵp yn edrych ar draws pob maes a phob sector (nid y sector gofal ac iechyd yn unig). Roedd yr Arweinydd Rhaglen Trawffurfio Iechyd a Gofal Cymunedol (Gwynedd a Môn) yn aelod o'r grŵp hwn. Mae adroddiad wedi'i baratoi sy'n cynnig argymhellion ynglŷn â'r ffordd ymlaen.

Cofnodi Testun Rhydd

Mae cofnodi testun rhydd mewn iaith sydd naill ai a) yn wahanol i'r iaith y nodwyd y manylion yn wreiddiol neu b) mewn iaith nad yw pawb sydd ynghlwm â gofal clinigol / gofal cymdeithasol rhywun yn medru ei deall â'r potensial i gyflwyno risg i les unigolion. Yn naturiol, mae hyn yn codi cwestiynau o ran sut y dylid ymdrin â sefyllfaoedd lle mae staff a / neu bobl sydd angen gwasanaethau yn ddwyieithog.

Atodiad 1 (Adroddiad Pwyllgor Iaith Cyngor Gwynedd 16 Ionawr 2020)

Yn dilyn trafodaeth o fewn Bwrdd Partneriaeth yr Iaith ym maes Iechyd a Gofal (Bwrdd gweinidogol), mae grŵp tasg wedi ei sefydlu i lunio egwyddorion ymarfer da yn genedlaethol ar y pwnc yma. Caiff y grŵp ei gadeirio gan Uwch Was Sifil o Lywodraeth Cymru. Mae Cadeirydd y Pwyllgor Iaith, a'r Arweinydd Rhaglen Trawsffurfio Iechyd a Gofal Cymunedol (Gwynedd a Môn) yn aelodau o'r grŵp hwn. Bydd adroddiad ar waith y grŵp yn cael ei gyflwyno ym mis Mawrth 2020.

Mae'n werth nodi bod astudiaethau achos o fewn Gwynedd wedi eu gwneud i gynorthwyo gyda gwaith y grŵp tasg hwn. Edrychwyd ar drefniadau cydweithio mewn 3 tîm Iechyd a Gofal (ym meysydd Plant, Anableddau Dysgu ac Iechyd Meddwl), lle mae staff o'r Cyngor a BCU wedi'u lleoli yn yr un swyddfa. Yr hyn a welwyd, yn gryno, oedd bod y gweithlu yn canfod datrysiadau rhesymegol eu hunain i ymateb i'r sefyllfa benodol a'r anghenion o safbwynt y cleient neu'r claf. Gwelwyd hefyd bod llawer o waith cyfieithu yn digwydd ar lafar ac yn ysgrifenedig o fewn y timau, a hynny wedi dod yn rhan annatod o'r gwaith dydd-i-ddydd.

Cloi / Crynhoi

Mae'r papur byr hwn yn amlygu mor eang yw'r materion i'w trafod yng nghyd destun sefydlu trefniadau gweithio'n ddwyieithog rhwng y Cyngor a BCU. Fe welir hefyd bod gwahanol grwpiau, yn lleol, rhanbarthol a chenedlaethol, yn trafod a cheisio datrys rhai o'r materion dan sylw.

Mae angen gwaith pellach i gytuno ar y gwaith angenrheidiol, adnabod y blaenoriaethau a sefydlu trefniadau o fewn y TAC.